

The article examines the stages of the development of the Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project (SAIUP). The urgency of the work is determined by unresolved issues in this sphere of the scientific research and implies its further theoretical and practical elaboration.

The article analyzes the means and techniques used by the Scientific Library of the Odessa National I. I. Mechnikov University to achieve the development of ethical culture in the scientific community. Key words: honesty, ethics, academic culture, high quality education, elite upbringing, Scientific library.

УДК 378.147:651

Сидоренко А. І.,

Відокремлений підрозділ

"Миколаївська філія

Київського національного університету культури і мистецтв"

КОМПЕТЕНЦІЇ ТА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦІВ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ: ВИМОГИ СЬОГОДЕННЯ

У статті розглянуто поняття "компетенція", "компетентність", "інформаційно-комунікативна компетентність", види компетенцій, якості сучасного фахівця бібліотечно-інформаційної сфери. Визначені можливі шляхи формування компетентності фахівців бібліотечно-інформаційної сфери.

Ключові слова: компетенція, компетентність, інформаційно-комунікативна компетентність, фахівці бібліотечно-інформаційної сфери.

На початку ХХІ ст. межі професії бібліотекаря розширюються відповідно до змін, що відбуваються в соціально-економічному середовищі сучасного суспільства. В Україні відбувається бібліотечна інтеграція через зміну стереотипної свідомості, завдяки готовності до реалізації активних контактів, формування мотивації партнерських відносин та відповідальності. У бібліотечній справі сьогодні все більшу роль відіграє мотивований на позитивний результат бібліотечний спеціаліст, його інтелект, освіта, вміння знайти вірне рішення у сучасній професійній діяльності.

Питання професійних компетенцій працівників бібліотечно-інформаційної сфери вивчали у другій половині ХХ ст. – початку ХХІ ст. українські вчені І. Давидова, В. Загуменна, С. Зозуля, І. Ільганаєва, А. Соляник, А. Чачко та ін. Серед зарубіжних можна назвати С. Єзову, М. Івашину, М. Лі, А. Пашина, Е. Сукіасяна та ін.

Поняття "компетенція" отримало розповсюдження у 90-х роках ХХ ст., хоча сам термін з'явився ще у ХVІ ст. На сучасному етапі існує декілька підходів та визначень даного поняття. Так, відомими підходами є американський, британський, багатомірний (європейський), вітчизняний (радянської доби та пострадянський). За американським підходом компетенції створювали як альтернативу тестам для визначення рівня інтелекту, поведінкових характеристик фахівців (самосвідомість, саморегуляція, соціальні навички). Компетентісний підхід давав змогу виявити відмінності у роботі успішних та менш успішних людей. Британський підхід можна назвати функціональним, так як головну роль відіграють професійні стандарти, які виділяють компетенції. Багатомірний підхід є характерним для Німеччини та Франції. Поняття "ключові компетенції" у Німеччині містять індивідуальні компетенції (етичність, гнучкість, здібність до співробітництва тощо); у Франції їх

визначають як ознаки особистості та як індивідуальні здібності, що мають прояв у процесі виконання фахівцем роботи. Вітчизняний підхід був пов'язаний зі сукупністю знань, умінь та навичок фахівця. Деякі дослідники цього питання пропонували і об'єднання понять "компетенції" та "компетентність".

Розглянемо сутність понять "компетенції", "компетентність".

Компетенція (лат. *competentia*, від *compe* – взаємно прагну; відповідаю, підходжу) – сукупність предметів відання, завдань, повноважень, прав і обов'язків державного органу або посадової особи, що визначаються законодавством. Це особиста здібність фахівця вирішувати певний клас професійних завдань [5]. Слід зазначити, що під компетенцією також розуміють вимоги до особистості, професійним якостям працівника.

Визначені дослідниками види компетенцій (навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні) [5, 6, 8] є характерними і для спеціалістів бібліотечної сфери. Так, в межах навчально-пізнавальної компетенції бібліотекарів простежується необхідність володіння вміннями і навичками пізнавальної діяльності (володіння методами аналізу, планування, прогнозування; вміннями вирішення проблем у нестандартних ситуаціях, орієнтація на зміни соціокультурного середовища і переформатування підходів до ролі і місця бібліотеки в соціумі, креативність в організації і проведенні соціокультурних проектів та ін.).

Інформаційні компетенції фахівців бібліотечно-інформаційної сфери мають прояв у здібності використовувати інформаційні технології в роботі за різними напрямками діяльності бібліотеки, залишаючи в основі відбір, обробку інформації, її зберігання і розповсюдження, створення нових (інноваційних) форм бібліотечного виробництва (буктрейлери, віртуальні виставки, веб-квести, інтерактивні ігри, книги у форматі 3D, веб-сайти бібліотек, блоги та ін.).

Комунікативні компетенції сучасних бібліотекарів полягають у володінні навичками працювати у колективі, взаємодії з читачами/користувачами, співробітниками бібліотеки, партнерами тощо.

Компетентність – проінформованість, обізнаність, авторитетність. Компетентність також визначається як набута у процесі навчання інтегрована здатність особистості, яка складається із знань, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Отже, це володіння компетенціями або знаннями з окремого питання, предмету, фаху тощо. Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти.

На державному рівні Постановою Кабінету Міністрів України № 1341 "Про затвердження Національної рамки кваліфікацій" (2011 р.) визначено, що "...компетентність/компетентності – це здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості" [7]. Дослідники виділяють компетентність організації (як коло повноважень організації чи особи з певних питань); компетентність працівника (як ступінь його кваліфікації, яка дозволяє успішно вирішувати задачі, що стоять перед ним); компетентність менеджера (як результативність та ефективність дій менеджера згідно з цілями та стратегіями установи) [4].

Окремим видом компетентності для фахівців інформаційної сфери, зокрема бібліотечної справи, є інформаційна компетентність, яка безпосередньо пов'язана зі сферою професійної діяльності і може розглядатися як якість особистості, що включає сукупність знань, умінь і навичок для виконання різних видів інформаційної діяльності (від збору до зберігання і розповсюдження інформації) [1]. Н. Баловсяк виділяє три компоненти

інформаційної компетентності: інформаційну, комп'ютерну або комп'ютерно-технологічну та процесуально-діяльнісну (як здатність використовувати сучасні засоби інформаційних і комп'ютерних технологій до роботи з інформацією та розв'язання різноманітних задач) [2]. На думку А. Андріянова та О. Татакі "інформаційну компетентність можна розглядати у 3-х аспектах: у складі ключових компетенцій, як складову професійної компетентності фахівця, як етап у становленні його професійної або інформаційної культури" [1, с. 52].

Особливим видом інформаційної компетенції виступає інформаційно-комунікативна компетентність "...як здатність спеціаліста обґрунтовано здійснювати вибір і застосовувати у роботі з інформацією професійні знання, вміння і навички, що забезпечують при цьому ефективне спілкування, в т. ч. із застосуванням засобів віртуальної комунікації, та використання інформаційно-комунікативних технологій у службовій діяльності" [1, с. 53].

Зазначимо, що фахова діяльність залежить від рівня освіченості, зрілості, досвіду, рівня інтелектуального потенціалу особистості. Складовими професійної компетентності фахівців бібліотечно-інформаційної сфери виступають: комунікативність, інноваційна культура, морально-психологічний аспект, здатність до адаптування в умовах змін, творчість, креативність, аналітичність мислення, здатність до опанування інформаційних комп'ютерних технологій [3, 6, 8]. Компетентність також розглядають як сукупність когнітивних, проєктувальних, конструктивних, комунікативних, організаційних і аксіологічних умінь [8]. Серед таких умінь, які охарактеризовані теоретиками і практиками [3, 6, 8], треба звернути увагу на вміння бібліотекаря аналізувати особливості своєї діяльності, критично усвідомлювати та впроваджувати інновації, прогнозувати результати діяльності, аналізувати ефективність роботи, володіти методами вирішення проблем та нетипових ситуацій. Слід відзначити і важливе вміння самостійного прийняття рішення, вміння формулювати і аргументувати оцінку різної інформації. На теперішній час вже обов'язковим є вміння використовувати інформаційні і телекомунікаційні технології, мультимедіа в різних напрямках бібліотечної діяльності.

Сучасний період є надзвичайно визначальний як для розвитку бібліотек, так і для формування компетенцій і компетентностей працівників бібліотечно-інформаційної сфери. Перелік компетенцій бібліотекарів закладений із урахуванням потреб самих бібліотек та суспільства. Залишається тиск минулих років, частково – стереотипна поведінка, але фахівець бібліотечно-інформаційної сфери змінився, а отже, відбулися зміни і в його компетенціях та компетентності. Теоретики і практики бібліотечної справи у своїх публікаціях, виступах на конференціях, семінарах, тощо (узагальнена думка, авт.) наголошують, що основні компетенції теперішнього часу залишаться на наступні 10-15 років. Зокрема, слід відзначити, що і в наш час і в майбутньому буде існувати два бібліотечні світи (традиційний і віртуальний), а отже і два переліки компетенцій, які будуть залежними від рівня подальших соціокультурних змін та розвитку комп'ютерних технологій. Бібліотечна інтеграція в Україні повинна відбуватися: по перше через зміну стереотипної свідомості, завдяки готовності до реалізації активних контактів, формування мотивації партнерських відносин та відповідальності.

Тобто сучасному бібліотекарю повинні бути притаманні риси: інтелектуальність, активна професійна позиція, новаторство, комунікабельність, інтелігентність, оперативність, оптимістичність, наполегливість, креативність, ексклюзивність, самовідданість професії, захопленість, щирість, безкорисливість. Він повинен навчатися протягом всього життя і професійної діяльності.

Можливими шляхами формування компетентності фахівців бібліотечно-інформаційної сфери можна назвати наступні: перепідготовка бібліотечних спеціалістів

(друга вища бібліотечна освіта, курси, бібліотечні школи, науково-практичні конференції, вебінари, онлайн-лекції, веб-квести, майстер-класи, конкурси тощо); проектна діяльність бібліотек та відповідно створення акторських проектів; удосконалення системи атестації кадрів; звіти структурних підрозділів бібліотеки, а отже, і їх співробітників; застосування інноваційних тренінгових технологій, вивчення іноземної мови тощо.

Суто бібліотечних процесів стає все менше у сучасній бібліотеці, вони трансформуються, видозмінюються, потребують нових знань, вмінь і навичок, нових підходів до підготовки фахівців бібліотечно-інформаційної сфери, працівників інформаційної діяльності. Одним із шляхів удосконалення підготовки є введення в навчально-освітній простір України спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа" галузі підготовки "Культура"; впровадження нових дисциплін, таких, як "Технології Веб-2.0", "Дистантне обслуговування користувачів", "Бібліотечна журналістика", "Режисура масових заходів", "Інноваційно-методична діяльність в бібліотеці", "Реклама інформаційних ресурсів", "Комунікативні стратегії установи" та ін. Важливим питанням теперішнього часу залишається і розподіл навчальних дисциплін за освітньо-кваліфікаційними рівнями "бакалавр" та "магістр". Формування професійної компетентності пов'язано і з впровадженням інноваційних освітніх технологій, які б передбачали специфічну організацію навчального процесу на основі діяльнісних компонентів від постановки проблеми, розробки стратегій до індивідуальної розробки та реалізації рішення та адаптивності, тобто відкритості та готовності до модифікації традиційних форм і способів роботи. Безумовно, для освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр" повинні бути сформульовані критерії, які будуть сприяти формуванню більш міцних здібностей щодо практичного осмислення та практичної оцінки сучасної теорії і практики бібліотечної справи; здібність до самостійної науково-дослідницької діяльності, самостійного створення нової інформації; готовності самостійно управляти самовдосконаленням власного професійного рівня, власною самоосвітою; інноваційних підхід до реалізації професійних технологій тощо.

Поступове йде визначення компетенцій бібліотечного професіонала в епоху цифрового громадянства: володіти базовими навичками в сфері інформаційних технологій; мати уявлення про комунікаційні і мережеві технології; знати про веб-сервіси і технології; знати про різні типи баз даних (бібліографічні, небібліографічні, статистичні, повнотекстові); мати уявлення про автоматизацію бібліотеки; мати навички роботи з бібліотечним сайтом, блогом; вміти працювати з соціальними медіа; володіти навичками роботи з пошуковими системами; бути в курсі новітніх трендів у сфері інформаційних технологій і цифрових ресурсів; знати про системи контент менеджменту тощо.

Отже, нова філософія бібліотечної справи, зміна професійної свідомості бібліотекарів в сучасних умовах сприяли уточненню і формулюванню нових компетенцій, компетентностей фахівців бібліотечно-інформаційної сфери, здатних змінити діяльність бібліотекарів сучасності, усвідомити зміни у професії, а також підвищити рівень її позитивного сприйняття у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Андріянов, А. В. Формування інформаційно-комунікативної компетентності в процесі підготовки фахівців документно-інформаційної сфери / А. В. Андріянов, О. О. Татакі // Бібліотекознавство. Документознавство. Інфорологія. – 2016. – № 1. – С. 50–55.
2. Баловсяк, Н. Професійна компетентність фахівця / Н. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 21–28.
3. Зозуля, С. М. Професійна компетентність працівників бібліотечно-інформаційної

сфери: до проблеми визначення понять / С. М. Зозуля // Термінологія документознавства та суміжних галузей знань : зб. наук. пр. – К. : Четверта хвиля, 2014. – Вип. 2. – С. 218–230.

4. Компетентність [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>. – Назва з екрана.

5. Компетенції [Електронний ресурс] // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F>. – Назва з екрана.

6. Езова, С. А. Коммуникативная компетенция библиотечного специалиста / С. А. Езова // Науч. и техн. библиотеки. – 2008. – № 4. – С. 100–106.

7. Про затвердження Національної рамки кваліфікації : постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 9 (4655). – С. 9–10.

8. Развитие компетентности библиотекаря как фактора эффективного развития библиотеки. Методика составления портфолио библиотекаря. – Режим доступа : http://ulyanovbib.blogspot.ru/2016/08/blog-post_12.html?m=1. – Название с экрана.

Сидоренко А. И.,

Обособленное подразделение

"Николаевский филиал Киевского национального университета культуры и искусств"

КОМПЕТЕНЦИИ И КОМПЕТЕНТНОСТЬ СПЕЦИАЛИСТОВ БИБЛИОТЕЧНО-ИНФОРМАЦИОННОЙ СФЕРЫ: ТРЕБОВАНИЯ СОВРЕМЕННОСТИ

В статье рассмотрены понятия "компетенция", "компетентность", "информационно-коммуникативная компетентность", виды компетенций, качества современного специалиста библиотечно-информационной сферы. Определены возможные пути формирования компетентности специалистов библиотечно-информационной сферы.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, информационно-коммуникативная компетентность, специалисты библиотечно-информационной сферы.

Sydorenko A. I.,

Mykolaiv branch

of Kiev National University of Culture and Arts

COMPETENCIES AND COMPETENCE OF SPECIALISTS IN LIBRARY AND INFORMATION SPHERE: THE REQUIREMENTS OF THESE DAYS

The article describes the concepts: "competency", "competence", "information and communicative competence", types of competencies, qualities of modern specialist in library and information sphere. The possible ways of formation the competence of specialists in library and information sphere are defined.

Keywords: competency, competence, information and communicative competence, specialists of library and information sphere.